

Iskate vsak letnik
za vsa leta s poštnino
vred in v Mariboru
s pošiljanjem na doma
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravitelstvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice hitv. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovega društva do-
bitveje list brez po-
štnice naročnina.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Prejemanje listi čisto
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Nekopiral se ne vra-
žajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inzerati se sprejemajo
do srede popoldne.

Štev. 23.

V Mariboru, dne 9. junija 1904.

Tečaj XXXVIII.

Zopet prikrajšani!

V Avstriji imamo za kmetijske težnje velevažno upravo, ki se imenuje avstrijski kmetijski svet. Kakor že ime pove, ta uprava ne daje postav, ampak nasvete in sicer poljedelskemu ministrstvu v kmetijskih zadevah.

V kmetijski svet odpošlje vsak deželni odbor svojega zastopnika, istotako vsaka ces. kr. kmetijska družba oziroma deželni kulturni svet. Tretjino članov pa imenuje poljedelsko ministrstvo. Kmetijski svet je razdeljen v tri pododbore: kmetijski, gozdarski in rudarski.

Štajerski slovenski kmetje nimajo v kmetijskem svetu nobenega zastopnika. Pred kratkim se je na novo sestavil avstrijski svet. Deželni odbor štajerski in štajerska kmetijska družba sta seveda odposlala le Nemce v ta svet, a tudi ministrstvo je štajerske kmete prezrlo ter ni nobenega Slovenca poslala vanj. Opravičeni smo vprašati, ali se je to zgodilo proti volji in želji merodajnih činiteljev na Spodnjem Štajerskem, ali pa se ti za to zadevo niso niti nič brigali?

Kako važnost ima ta kmetijski svet za kmetijski stan, bomo najbolje razvideli, če poročamo o obravnavah, ki so se vršile dne 28. maja. V tej seji je stavil češki veleposelnik grof Buquoi nujni predlog, da kmetijski svet kar najodločneje ugovarja hameri železniskega ministrstva, kateri hoče s 1. junijem znatno zvišati vozni tarif za prevažanje

lesa, osobito hlodov. To so zahtevale velike tovarne, papirnice, češ — da morajo — ker se izvažajo veliko hlodov v inozemstvo, predrago plačevati les za izdelavo papirne celuloze. Predlagatelj je protestiral, da bi veliki papirni industriji na ljubo morali kmetovalci trpeti na ceni lesa, ko itak morejo le s pomočjo gozda mnogi posestniki še vzdrževati se in rešiti propada. Temu predlogu je sicer zastopnik rudniškega oddelka ugovarjal, češ, da tudi rudniki morajo predrago plačevati les. Kmetijski svet pa je z veliko večino zavrnil take trditve in pritrnil nujnemu predlogu predlagatelja. Izvolil se je še pododsek za proučevanje zakonskega načrta za državno zavarovanje proti toči. Kmetijski svet mu je naročil, naj z vso marljivostjo vse potrebno ukrene, da se more za prihodnje zborovanje pripraviti že popolni načrt, kateri se bo potem izročil vladi, da ga predloži državnemu zboru.

Trgovsko-politiški odsek bo imel kmalu posvetovanja o trgovinskih pogodbah z inozemskimi državami; zastopnik kmetijskega ministrstva je izrazil zahvalo za dosežanje nasvete tega odseka, po kojih se hoče ministrstvo ravnati pri svojih pogajanjih s tujimi državami in katere je upoštevalo pri provizorni pogodbi z Italijo.

Da bi se te besede le uresničile, potem bodo nove trgovinske nagodbe mogle pospešiti naš izvoz, in prikazen nesrečne vinske klavzule se ne bo več ponovila, ker ta posvetovalni odsek podal je ministrstvu jasn načrt, po katerem naj se uravnajo razmere našega mednarodnega prometa.

Zastopniki spodnještajerskih Slovencev pa naj storijo vse, da bomo tudi mi imeli v tem velevažnem svetu zagovornika naših kmetijskih želj in zahtev!

400 milijonov za topove in ladje.

Vse se je začudilo in povpraševalo, čemu zahteva vojni minister 400 milijonov še poleg navadnih letnih prispevkov za topništvo in mornarico. Opravičeval se je s tem, da mora biti tudi naša država pripravljena proti vsakemu sovražniku, kajti kdor se hoče sedanje čase dobro pripraviti, mora imeti dosti denarja in še denarja! Saj je moderno bojno orožje tako drago! Rusko-japonska vojska je pokazala, da lahko jedna sama podmorska mina požene v zrak oziroma pokoplje v morje v par minutah ladjo, ki je vredna več milijonov kron! Zmajali smo z glavo in mislili, da bi poslanci težko dovolili toliko milijonov. Pa so jih vendarle! Seveda, ker večina, ki je glasovala za milijone, ni pomislila, kako težko bo ljudstvo plačalo! In odkod se bodo dobili ti milijoni? Žid bo posodil, država oziroma ljudstvo mu bo pa plačevalo mastne obresti vsako leto. Saj že tako skoro vse davke požre nenasitna židovska malha, ker državni dolg že sedaj znaša deset milijard, in od tolike svote obresti plačevati, niso ravno mačkine solze! Da ravno kmet ne bo najmanj plačal tega denarja, je očitvidno, saj je Avstrija v večini poljedelska država. Naše gospodarsko stanje je že itak slabo in nam ga

Listek.

Prihod Slovencev v sedanje dežele.

(Javno predavanje, prirejeno po „Zgodovinskem društvu za Sloven. Štajer“ v Narodnem domu mariborskem, dne 5. maja 1904.)

(Konec.)

Gotovo je že vsakdo ugani, da so Slovenci današnji Jugoslovani. Jugoslovanski svet se je tedaj širil od izvirov Anize, Mure, Drave in od Taljenta nepretrgano do Črnega morja, v severnojužni smeri pa od nižjeavstrijske Donave in Karpatov dol do najjužnišega konca balkanskega polotoka. Ali pomniti je, da je prav tukaj na jugu kakor v zelo goratem severozapadu slovensko prebivalstvo bilo prav redko; v današnji Grški so bili Jugoslovani poleg Grkov močno v manjšini.

Vsi Jugoslovani so govorili eno in isto slovansko narečje v treh raznih razrečjih: zapadnem (danes slovenskem), srednjem (danes srbohrvaškem) in vzhodnem (danes bolgarsko-makedonskem). Vsi pa so se med seboj lahko umeli.

Jugoslovani vzhodnega narečja. Živeli so združeni le v zadrugah in plemenih, in zato jih Bolgari, rusko-ugrsko

ljudstvo, sorodno z Madžari, pridrži od vzhoda, 679 ali 680 podjarmijo. Bolgari ustanovijo samostalno državo ter se z mnogo višje izobraženimi Slovenci kmalu amalgamujejo popolnoma, sprejemši slovenski jezik in slovensko prosveto. Današnji Bolgari so torej po jeziku Jugoslovani in le po krvi na pol Mongoli. Na koncu 9. stol. pridero Madžari ter pomandrajajo bolgarske prebivalce severno od Donave. Zadnji njih sledovi so v vzhodni Ogrski izginili še le začetkom 18. stoletja. L. 1054 se Bolgarija loči od Rima. Po usodepolni bitki na Kosovem polju 1389 zapade Turkom. Od l. 1878 so Bolgari zopet kolikor toliko osvobojeni in se razvijajo prav čvrsto, dočim pa še znatno število ljudstva bolgarsko-makedonskega razrečja ječi pod turškim jarmom.

Jugoslovani srednjega razrečja. Tudi ti so živeli izprva v zadrugah in plemenih. Ali eden njih del je sešasoma ustanovil posebno državo ter jo imenoval hrvaško. Po drugi strani pa so ostali Slovenci srednjega razrečja osnovali državo srbsko. Po l. 1054 so se Srbi ločili od Rima ter priznali pravoslavje; po bitki na Kosovem polju so postali sužnji Turkov, katerih so se po krvavih bojih vendar otresli začetkom 19. stoletja. Hrvatje pa so ostali pri Rimu in l. 1102 z Ogrji stopili v usodepolno

personalno unijo, to se pravi, z Ogrji imajo le skupno istega vladarja, sicer pa sta državi popolnoma ločeni in samostalni. L. 1527 je Hrvatska proste volje stopila pod žezlo habsburško in se tako obranila robstva turškega. Hrvatje in Srbi so torej govorili eno in tisto razrečje in tudi danes glede jezika med njimi ni razlike. Razločujejo se samo v političnem in verskem oziru in se sme le v tem pomenu govoriti o Hrvatih in Srbih, jezik pa jim je skupen ter se imenuje srbohrvaščina. Da prvi pišejo z latinico, drugi s cirilico, je posledica verske razlike.

Jugoslovani zapadnega razrečja. To smo mi, ki se danes imenujemo Slovence. Naš svet je obsegal jugovzhodni del Gornje-, južni del Spodnje Avstrijske, vzhodno pokrajino Solnegrške (Lungau), severovzhodni in vzhodni del Tirolske, vso Koroško, severovzhodni kot Italije, vso Primorsko, Kranjsko, Štajersko, in Ogrsko do Donave. Natanko se meje ne dajo določiti na nobeno stran. Vsa zemlja je merila dobrih 100.000 km², torej bila petkrat večja od današnje Štajerske. Po ravninah je bila dobro obljudena, v močno goratem planinskem delu le redko.

Zgodovina naša je samo tlačanstvo, samo trpljenje: dokler so bivali Obri, smo trpeli ali pod njimi ali od njih; a še predno Obri poginejo,

še vedno slabšajo toča, povodnji, trtna uš in druge nezgode.

Vlada je pa tudi že naprej vedela, da dobi dovoljenih tudi 400 milijonov, ker dobro ve, kako je sestavljena delegacija, kjer člani gosposke zbornice preglašujejo ljudske zastopnike. In kdo so člani gosposke zbornice? Skoro sami grofje, bogataši in ljudje, ki prav nič ne razumejo ljudstva in njegovih potreb. Oni tudi niso voljeni od ljudstva. Naravno je torej, da dajo vladi vse, kar zahteva, saj ne vedo, kako trdo kmetič zasluži svoje reparje. Tako se je zgodilo tudi sedaj. V gosposki zbornici sedijo tudi skoro sami Nemci, zato tudi noben nemški poslanec ne reče niti besedice čeznjo. Do sedaj se menda tudi še nikdar ni zgodilo, da bi bil glasoval kakšen teh članov v gosposki zbornici v delegaciji proti vladnim zahtevam. Le sedaj sta se osmelila dva katoliška moža, namreč deželni glavar predarlski Rhombert in delegat Turnher, da sta glasovala proti vladnemu predlogu, zaradi tega, ker se vojni minister zaradi dvoboja med častniki tako čudno vede in ga noče prepovedati. Saj bi bil to že skrajni čas, kajti če se kmečki fantje na vasi stepo, jih zapro, kakor zahteva postava in družabni red, a častniki se morajo dvobojevati, ker bi drugače izgubili šaržo, če jim vest in peta božja zapoved prepoveduje ubijati svojega bližnjega, o tem vojni minister ne vpraša! Tudi jugoslovanski delegat dr. Šusteršič, ki je glasoval proti milijonom, je pozival vojnege ministra, naj vendar že enkrat odpravi dvo boj iz armade.

Dr. Šusteršič je tudi nadalje zahteval vpeljavo splošne, enake in tajne volivne pravice! Ker le tedaj bo še le mogoče, da pridejo v delegacijo pravi zastopniki ljudstva, ki bodo res skrbeli za zboljšanje stanu svojih volivcev in tudi vedeli, kedaj ljudstvo res more tolika bremena prenašati in kedaj ne. Takrat bi tudi več ne nastopali po državnih zbornici politični komedijantje, kakor se je to žalibog v Avstriji zadnje čase dogajalo. Te milijone bo moral dovoliti tudi še državni zbor. Da naši poslanci ne bodo glasovali za toliko svoto, je samo ob sebi umevno.

Vladi, ki nas samo zatira in neguje naše najhujše nasprotnike, tudi ne morejo dovoliti, če bi še bolj potrebovala. Saj so oni časi že minuli, ko so Slovenci in njihovi poslanci plesali tako, kakor je vlada godla in v zahvalo dobivali samo brcne in udarce. Ne da nam tako ničesar in naj jo prosimo ali podpiramo ali pa ji nagajamo!

Shod slov. kat. političnega društva „Sava“.

Kjer je nekdanj slavni domoljub, doktor Razlag, zbiral v taborih krog sebe naš narod, pri »Lipi« v Globokem pri Brežicah, vršil se je dne 29. maja shod katol. polit. društva »Sava«. Zbog slabemu vremenu bil je dobro obiskan. Po pozdravu g. predsednika Žičkarja govori tajnik J. Cerjak o namenu društva. Govornik kaže veliko nevarnost, v kateri je obstoj slovenskega naroda. Kar trija sosedje, Nemci, Lahi in Mažari mu strežejo po življenju. Zlasti stremi vsenemška stranka, podpirana od zaslepljene dunajske in zvite berlinske vlade, za tem vzeti mu vse, že itak na polovico skrčeno ozemlje in prek naših grobov zgraditi most do Adrije. Pa z božjo pomočjo se bomo rešili, če ostanemo nemahljivi v veri, če priborimo svojemu lepemu jeziku vso veljavo, ki mu gre v solah in uradih, se povzdignemo kulturno in gmotno do stopnje drugih izomikanih narodov in če se vrlo udeležujemo političnega življenja. »Sava« ima namen, v tem podpirati Slovence bivajoče v njenem področju. — G. predsednik Žičkar predlaga premembo nekaterih točk društvenih pravil, katere zbor sprejme. Potem poroča o delovanju obeh zbornic, ki sta le kovačnici nemških krivic do Slovanov sploh in posebič še do nas Slovencev. Govornik omenja kmečke ustanovne zadruga, ki bodejo kmetu sredstvo do boljše bodočnosti. Zlasti pa razloži volilno postavo o splošni tajni volitvi. Na podlagi besed Pija X., da ne izpolnuje svojih dolžnosti, kdor se dandanes ne peča s politikom, opominja kmete, da grejo pri prvih volitvah vsi na volišče. — Gosp. ekonom Cerjak je govoril o načrtu, po katerem naj bi mali in srednji posestniki spremenili v svoj prid dosedanje gospodarstvo. Naglašja, da bo treba spremeniti način obdelovanja, treba ne po starem kopitu, ampak z razumom gospodariti. Zato treba kmetu stanovske izobrazbe. Tudi gospodarske šole treba preustrojiti, ker ugajajo le veleposestvu, nikakor pa ne srednjim in malim kmetom, katerim le odtujujejo njihove sinove.

Zbor sprejme soglasno dve resoluciji, ki se glasita: 1. Z vso odločnostjo protestiramo proti vsem krivicam, katere se godijo Slovincem na Spod. Štajerskem zlasti tudi v tem obziru, da se sistematično nastavljajo pri sodiščih le nemški sodniki, a oni slovenske narodnosti se ali prezirajo, ali porivajo na Kranjsko. — 2. V Globokem zbrani vinarji protestirajo proti temu, da bi se na uvržanje

laških vin nižja carina nastavila, kakor po 48 K za hl. — Župan gospod Kene izrazi zahvalo in zaupnico g. poslancu Žičkarju in društvu »Sava«, gospod predsednik pa nazdravi papežu in cesarju, na kar se zaključijo lepi shod »Save«.

Rusko-japonska vojna.

Čeravno so Japonci takorekoč vladarji na Japonskem morju, vendar še morajo odstraniti mnogo min, katere so položili Rusi. Pri uničevanju teh min se je pa že nekaj teh ladij ponesrečilo in zletelo v zrak. Ko se je to zvedelo, pisali so Rusom sovražni listi, da so te mine nevarne tudi za druge ladje, da naj vlade protestirajo proti temu, da je tako bojevanje nečloveško. Ko so pa letele vsled japonskih min ruske ladje v zrak n. pr. »Petropavlovsk«, tedaj pa niso ti listi zahtevali, da naj vlade protestirajo proti polaganju min, da je to bojevanje nečloveško itd. Seveda kar stori Slovan v svojo obrambo, to je nečloveško. Po mnenju teh listov naj bi se pustil Slovan brez brambe ubiti.

Bojna sreča, ki je zelo nestalna, zapušča Japonce in se nagiba k Rusom. Pri Talienvanu se je zadela velika japonska oklopnica »Sikišima« obmino ter se v par trenutkih potopila z vso posadko, ki je stela 741 mož. »Sikišima« je ena izmed starih največjih in najnovjših japonskih oklopnih. Je prav iste velikosti in oblike, kakor nedavno potopljena »Hacuse«. Stane blizu 23 milijonov kron.

Kakor poročajo listi, hoče priti Kuropatkin s svojo armado Port Arturju, katerega bodo začeli Japonci te dni oblegati, na pomoč. V ta namen je poslal generala Stakelberga z 20.000 možmi proti jugu, da vzmernirja armado generala Oku pred Port Arturjem za hrbtom. General Kuropatkin baje to ni storil iz lastne volje, ampak le na povelje carjevo.

Port Artur.

Na strani proti deželi varujejo Port Artur štiri vrste utrd, proti morju tri; torej je sedem samostojnih obrambenih vrst. Prva vrsta na vzhodu je 450 čevljev visoka. Drakonova utrdba, pred katero sta proti morju še dva odkriti bateriji. Proti severu se vrste v polukrogu na brdih dve večji in sedem manjših trdnjavic. Vsa ta stran je dolga 2-6 kilometra; tu je proti vzhodu in severovzhodu razpostavljenih 74 raznovrstnih topov in havbic.

Druga skupina šteje pet močnih utrd na višavah severno od mesta ter brani se-

pridemo pod vladno silovitih Frankov (Nemcev); to je bilo med 743 in 748. Po približno 150letni samostalnosti smo to-le izgubili za vselej. Le enkrat in sicer v 9. stoletju je menda večina ljudstva slovenskega tvorila del slovanske države velikomoravske, ki je pa le trajala dobrih 50 let. Nevoščljivost frankovska je namreč to mlado državo po mnogih bojih in s pomočjo Madžarov strla; Madžari so vdrli v Podonavje ter pomandrali naš narod, da so od panonske polovice ostali le takozvani Kajkavci, ki so danes pohrvečeni, Medžimurci, Prekmurci in Slovenci vzhodnega Štajerja, ki je radi imenujemo »Prleke«. Tako smo izgubili najrodovitniši kos naše zemlje. A tudi na zapadu je naše ljudstvo jako znatno skopnelo, v prvi vrsti pač zato, ker je ondi bilo redko. Po Zgornjem in Spodnjem Avstrijskem, Solnograškem, Tirolskem, severozapadnem in severnem Koroskem ter po Zgornjem in Spodnjem Štajerju spominjajo na nekdanje slovenske prebivalce le še krajevna imena, nastanili pa so se na tem svetu od zapada prodirajoči Bavarci. Da nas je nemški gospodar oslabil še bolj, ni nas pustil v eni deželi, ampak nas razdrobil na mnogo političnih koscev. In tako je pri nas sčasoma izginilo celo ime »Slovēni«, ker so se nazivali le deli celote, ne pa celota sama; namesto »Slovēni« se je

rekalo: Kranjci, Korošci, Štajerci itd. Še le od l. 1848 nosimo zopet skupno ime »Slovinci«.

Nova teorija torej dokazuje, da Hrvatje in Srbi v Jugoslovanih niso niti tujci niti vrnjenci. Od Spielfelda, od Ziljske in od Soške doline do Črnega morja biva eno pleme. In dialektologija nas uči, da je jezik, ki se govori od zahodnega do vzhodnega konca te zemlje le neprestano prehajanje iz razrečja v razrečje. Kdor bi n. pr. v tej smeri potoval, bi se imel le zdaj pa zdaj nekoliko ustaviti, da se malce seznanj z dotičnim razrečjem, in dobro bi umel po vsej črti vsakega Jugoslavana. Razlika je seveda največja med razrečjema ob skrajnih koncih, to je med najzapadnišo slovenščino in najvzhodnišo bolgarščino, vendar je jedva tolika, kakor med nemščino gornjštajersko in berlinsko. Nekako v sredi jugoslovanskih razrečij stoji srbohrvaščina stokavska.

Naj mi je na koncu moje razprave še dovoljeno izreči malo prošnjo. Toliko let se je tarnalo, da nam nikdo ne spiše naše zgodovine. Končno je zemlja slovenska vendar porodila moža, ki se je tega težavnega dela lotil resno; ta mož je profesor dr. Franc Kos. Ali on je mnenja, ki se ne da ovreči, da mora poprej biti zbrano zgodovinsko gradivo, predno je mogoče začeti pisati zgodovino,

kakor je treba tistemu, ki si hoče postaviti hišo, pred vsem navoziti lesa, kamenja, opeke, peska in apna. Smotljivo je torej dr. Kos jel nabirati zgodovinsko gradivo, ga nabral ter ga daja na svitlo. V mislih imam delo, ki se zove »Gradivo za zgodovino Slovencev«. Nabranega gradiva je za 10 knjig. Založila je in izdaja to delo Leonova družba v Ljubljani. Izšla je doslej prva knjiga, (doba od 500 do 801), ki stane za neude 8 kron. Knjiga je sicer strogo znanstveno delo, a sestavljena tako, da nudi tudi vsakemu laiku mnogo, mnogo užitka. Tudi je delo pisano tako temeljito in vestno, da mu najstrožja kritika ne more do živga. A nadaljevati se bo izdaja tega izvrstnega dela mogla le tedaj, ako se podjetje denarno podpira; vendar druge podpore ne potrebuje več, kakor da se knjiga pridno kupuje. Zato prosim pred vsem slovensko razumnost, da ne pozabi z naročilom podpirati to prevažno podjetje. Zgodovine ne bo brez Gradiva, Gradiva pa ne brez obilnih naročitev. Nobena hiša inteligentnega Slovenca bi naj ne bila brez Kosovega zgodovinskega Gradiva.

Gabr. Majcen.